

ARTICULUS II

Actus voluntatis respondentes passionibus circa malum.

Agendum est de odio, tristitia, fuga, timore, desperatione, ira et audacia, quamquam hi postremi actus non semper versantur directe circa malum.

§ I.—UTRUM ODIUM TRIBUI POSSIT DEO.

174. Odium opponitur amori, ac duplex distingui solet, *abominatio* et *inimicitia*. Odium abominatio est affectus animi aversantis malum, vel displicentia de re mala; odium inimicitia est affectus, quo quis vult malum personae, quatenus est malum ejusdem, quia nempe ipsam personam aversatur. Unde dici solet odium abominatio terminari directe ad rem malam, inimicitia autem ad personam, ideoque illud amori concupiscentiae, hoc vero amori amicitiae opponi. Et sic differunt in eo quod «odium abominatio est odium pure reprobativum mali, quod inest subjecto odio habito, et intendit vel ablationem ejusdem mali, et liberationem subjecti ab illo, vel compensationem ejusdem mali in ordine ad bonum commune, et est proinde maxime proprium iudicis et gubernatoris, quatenus talis. Odium vero inimicitiae est directe et formaliter detestativum subjecti, cui inest malum, et intendit directe augmentum mali in eodem» (1). Porro circa controversiam propositam sunt plures modi loquendi pluresque sententiae. Multi absque ulla distinctione contendunt odium proprie ac formaliter asseri non posse Deo, sed tantum metaphoricè atque improprie: quæ est doctrina Aureoli (2), Henrici (3), et Durandi (4).

Varia
sententia:

prima negans,

- (1) P. Martinus Esparza, *Questiones disputandæ de Deo uno*, quæst. 24, art. 5.
- (2) 1.º dist. 40, quæst. 1, art. 1, prop. 1; et 2.º dist. 41, art. 3, prop. 4; et dist. 46, quæst. 1, art. 2, prop. 2 et 3.
- (3) In *Summ.* art. 46, quæst. 3.
- (4) 4.º dist. 47, quæst. 7, num. 10.

Et eodem modo loquitur S. Thomas interdum (1), quem sequitur Capreolus (2), et Ferrariensis (3), et alii multi Thomistæ, ut Nazarius (4), Gonzalez Albelda (5), Navarrete (6), Joannes a S. Thoma (7), Gonet (8), Ferre (9), et alii. Ex quibus nonnulli, ut Balthasar Navarrete et Joannes a S. Thoma sic rem explicant, ut Deo convenire nequeat odium «directe et proprie, sed metaphoricè et consecutive, scilicet quia diligendo aliquid directe ac proprie, dicitur oppositum ex consequenti odisse, aut ad modum odientis tractare», ut loquitur Joannes a S. Thoma. Quidam vero Thomistæ, ut Billuart (10), distinguunt inter odium abominatiois atque inimicitia, et primum concedunt Deo probabiliter asseri proprie posse, alterum vero non nisi metaphoricè.

Non minus frequens est sententia eorum, qui putant Deo proprie ac formaliter inesse odium: quam tenet *Magister Sententiarum*, Petrus Lombardus (11), S. Bonaventura (12), Richardus (13), et Argentinas (14); immo et ipse S. Thomas interdum significat (15). Eandem postea sequuti sunt e nostratibus plerique, ut Molina (16), Suarez (17), Vazquez (18), Arrubal (19), Ruiz de Montoya (20), Valentinus Herice (21),

secunda
affirmans,

- (1) Ita, v. g. *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 96, fin.
- (2) 1.º dist. 45, art. 1, conclus. 8.
- (3) In lib. 1.um *Contr. Gent.* cap. 96.
- (4) In 1.^{am} part. quæst. 20, art. 1.
- (5) In 1.^{am} part. disp. 62.
- (6) *Controvers. in D. Thomæ et ejus scholæ defension.*, tom. 2, contr. 27.
- (7) *Curs. Theolog.* tom. 2, quæst. 20, disp. 6, art. 2.
- (8) *Clypeus.* tom. 1, tract. 4, disp. 6, art. 3.
- (9) Tom. 2, tract. 10, quæst. 1, paragraph. 8.
- (10) *De Deo uno*, dissert. 8, art. 6, *Dico* 1.º, num. 4.
- (11) Lib. 3.º *Sententiar.* dist. 32, paragr. ultimo.
- (12) 3.º dist. 32, in dubio litterali 3.º, et art. unic. quæst. 2, fin.
- (13) 3.º dist. 32, art. 1, quæst. 1, ad 1.^{am}
- (14) *Ibid.*, quæst. unic. art. 4.
- (15) Ita. v. g. 1.º p., quæst. 20, art. 2, ad 4.um
- (16) In 1.^{am} part. quæst. 20, art. 1, fin.
- (17) *De Deo et divin. attrib.*, lib. 3, cap. 7, num. 5.
- (18) In 1.^{am} part. disp. 84.
- (19) In 1.^{am} part. quæst. 20, *Notation.* sup. quæst. 20, num. 6.
- (20) *Op. cit.* disp. 54.
- (21) Tract. 2, disp. 20, cap. 4.

tertia
distinguens.

Jacobus Granado (1), Alarcon (2), Tanner (3), Carleton Compton (4), Arriaga (5), Ortega (6), Fassolus (7), Esparza (8), Præpositus (9), etc., et ex aliis Ordinibus multi Scotistæ, ut Franciscus Henno (10), P. Joannes Gabriel Boyvin (11), ac demum P. Marcus M.ª Struggl (12). Hi tamen auctores mox in duas partes scinduntur: alii cum P. Vazquez, Alarcon, Tannero, Struggl, concedunt Deo non solum odium abominationis, sed etiam inimitiæ respectu peccatorum omnium, et P. Ortega respectu reproborum duntaxat (13); alii vero longe frequentius cum Didaco Ruiz de Montoya, Granado, Esparza, et, ut videtur etiam, Eximio Doctore solum abominationis odium putant Deo esse asserendum. Secundum: quos proinde Dominus noster detestatur quidem peccatum, illudque vellet destruere, peccatori autem non vult malum, præcise quia malum est personæ illius, sed ob finem bonum, puta justitiæ in punitione ac restitutionis ordinis moralis. Quare fortasse non magnum reapse sit discrimen inter hanc tertiam opinionem et primam, saltem prout a quibusdam declaratur.

Nec solum Theologi, sed ipsi quoque Patres Ecclesiæ, atque adeo ipsæ sacræ Litteræ inter se discordare prima fronte videntur, quamquam nullatenus reapse dissident, sed secundum doctrinam, quam breviter tuendam suscipimus, haud difficulter in amicissimam concordiam reducuntur.

- (1) In 1.^{am} part., tom. 2, tract. 6, disp. 2.
 (2) *De Deo*, tract. 3, disp. 7, cap. 3.
 (3) Tom. 1, disp. 2, quæst. 10, dub. 2, num. 2, 4, et 5.
 (4) *Op. cit.* disp. 28, sect. 1, num. 6.
 (5) *De Deo*, disp. 25, sect. 4, num. 43.
 (6) *De Deo uno*, tom. 2, controv. 4, disp. 5, quæst. 1, certam. 1.
 (7) In 1.^{am} part. quæst. 20, art. 1.
 (8) *Quæstiones disputandæ de Deo uno et trino*, quæst. 24.
 (9) In 1.^{am} part. quæst. 19, art. 3.
 (10) *Theolog. dogmat. moral.*, tom. 1. *De Deo uno*, disp. 6, quæst. 8.
 (11) *Theolog. Scoti.* tom. 1. *De Deo uno*, disp. 5, *Appendix*, quæres. 2.
 (12) *Theolog. univers.* tom. 1. pars. 1, tract. 1, disp. 5, quæst. 1, num. 8, *Quæres* 5.
 (13) P. Ortega, loc. cit., quæst. 2, certam. 1 et 2.

175. PROPOSITIO. Deus nihil odio habet eorum, quæ sunt, in quantum sunt; peccatum autem odio abominationis vere ac proprie prosequitur, et consequenter ipsum quoque peccatorem odit, quia talem, non tamen odio quod vocant inimitiæ,

Prima pars: *Deus nihil odio habet eorum, quæ sunt, in quantum sunt*, prout jacet, continet communem omnium doctrinam, quæ in sacræ Litteræ disertissime traditur: *Diligis omnia, quæ sunt, et nihil odisti eorum, quæ fecisti* (1). Quam sententiam procul dubio respexit S. Augustinus, quum ita scripsit: *Non enim quodcumque odisset, esse voluisset, aut omnino esset, quod omnipotens esse noluisse, nisi in eo, quod odit, esset etiam, quod amaret* (2).

Prob. 1.º Nihil amat, et odio habetur secundum eandem rationem. Atqui omnia Deus amat, in quantum sunt. Ergo nihil odit eorum quæ sunt in quantum sunt.

Major per se liquet ex lege contrariorum. Minor vero probatur, quia signum amoris est facere bonum, nam amare est velle bonum alicui. Atqui Deus rebus omnibus, quæ sunt, in quantum sunt, facit bonum; nam dat, et conservat illis existentiam. Ergo... Vel, si mavis idem aliter argumentum proponere, *odisse est velle, ut non sint ea, quæ odio prosequimur, ut omnes cum Aristotele* (3) admittunt. Atqui Deus nullam creaturam vult non existere, in quantum est, et quamdiu est; secus enim neque vellet actionem, qua ipse Deus creaturam producit, et conservat. Ergo...

Hanc rationem assignavit sacer liber *Sapientiæ* post verba modo relata: *Nec enim odiens aliquid constituisti aut fecisti. Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod a te vocatum non esset conservaretur?* (4). Eandemque evoluit Clemens Alexandrinus in primo libro sui *Pædagogi* (5).

Prob. 2.º Nulla potentia appetitiva potest odisse bonum cognitum, qua tale. Atqui omnia quæcumque sunt, in

Deus nihil
odio
habet eorum,
quæ sunt, in
quantum sunt:

- (1) *Sapient.* cap. 11, vers. 25.
 (2) S. August., *In Joann.*, tract. 110, post medium.
 (3) *Rethor.* lib. 2, cap. 4, fin.
 (4) *Sapientiæ* cap. 11, vers. 25 et 26.
 (5) Cap. 8. sub initium.

quantum sunt, non possunt esse nisi bona. Ergo impossibile est, ut Deus odio habeat quidpiam eorum, quæ sunt.

Majorem in *Psychologia* (1), Minorem in *Ontologia* (2) demonstratam reliquimus.

Prob. 3.º Quidquid perfectionis reperitur in quolibet agente creato, perfectius inveniri debet in Deo, primo et perfectissimo agente. Atqui quodlibet agens creatum suos effectus amat, saltem quatenus tales, sicut parentes filios, et artifices sua opera. Ergo etiam Deus amat, ideoque non odit opera sua, nempe ea, quæ sunt, in quantum sunt (3). Legatur S. Thomas, qui hanc potissimum partem videtur intendisse in loco, quem pro prima sententia retulimus (4).

Secunda pars: Deus peccatum odio abominationis vere ac proprie brosequitur, probari potest 1.º auctoritate sacrarum Litterarum ac Patrum in hunc modum. 2) Quod Scriptura et Patres simpliciter asserunt, proprie ac formaliter interpretandum est, nisi aliis eorumdem testimoniis, vel ratione theologica compellamur ad translate ac metaphorice intelligendum. Atqui Scriptura et Patres simpliciter asserunt Deo erga peccatum odium abominationis, nec est ullum eorumdem testimonium ratione theologica nos compellens ad sensum metaphoricum. Ergo...

Major, puto, certa est ex obviis hermeneuticæ legibus. Minor probanda est per partes.

1.º *Scriptura et Patres Deo simpliciter asserunt odium abominationis erga peccatum*. Hæc apud prophetam Zachariam leguntur: *Et unusquisque malum contra amicum suum ne cogitatis in cordibus vestris, et juramentum mendax ne diligatis; omnia enim hæc sunt, quæ odi, dicit Dominus* (5). Quæ verba explicans S. Hieronymus monet: *In præceptis, quæ ad vilam pertinent, non debemus quærere allegoriam, ne juxta Comicum nodum quæramus in scirpo* (6). Regius vero Psaltes

- (1) Vol. 3.^a, num. 5, cap. 11. Cfr. *Ontolog.*, num. 140, pag. 247.
- (2) Num. 155, pag. 454 seqq.
- (3) Vide P. Ruiz de Montoya, op. cit., disp. 54, sect. 1.
- (4) *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 96.
- (5) *Zachar.* cap. 8, vers. 17.
- (6) S. Hieronym. in *Zach.*, cap. 8.

Deum alloquens: *Dilexisti justitiam, inquit, et odisti iniquitatem* (1). Et alibi scriptum est: *Sex sunt, quæ odit Dominus, et septimum detestatur anima ejus, oculos sublimes linguam mendacem, etc.* (2). Item: *Similiter odio est Deo impius et impietas ejus* (3). Et illa: *Arrogantiam et superbiam et viam pravam et os bilingue detestor* (4), etc., etc. (5).

Similia testimonia prostant apud Patres. *Quid enim, ait S. Augustinus diligebat (Deus) in Jacob, antequam natus fecisset aliquid boni, nisi gratuitum misericordiæ suæ donum? Et quid oderat in Esau, antequam fecisset aliquid mali nisi originale peccatum? Nam neque in illo diligeret justitiam, quam nullam ille fecerat, nec in isto odisset naturam, quam bonam ipse perfecerat* (6). Et in libro primo ad Simplicianum, postquam dixerat Deum non odisse corpus et animam hominis, quoniam bona sunt, et a Deo creata, concludit: *Nec odit in homine nisi peccatum*. Et paucis interpositis: *Non igitur odit Deus Esau hominem, sed Esau peccatorem... Cur ergo Jacob dilexit, numquid peccator non erat? Sed dilexit in eo non culpam, quam debebat, sed gratiam, quam donabat. Nam et Christus pro impiis mortuus est, non tamen ut impij mortui permanerent, sed ut justificati, ab impietate converterentur. Odit enim Deus impietatem* (7). Et S. Bernardus: *Spiritus iste (Sanctus) odit sordes, nec habitare poterit in corpore subdito peccatis. Cui enim proprium est peccata repellere, ipsi est proprium est peccata odisse* (8). Item Clemens Alexandrinus: *Eum, qui bonus est, quatenus bonus est, sequitur odium vitij* (9).

(1) *Psalms.* 44, vers. 8.

(2) *Proverb.* cap. 6, vers. 16, seqq.

(3) *Sapient.* cap. 14, vers. 9. Cfr. *Eccli.* cap. 15, vers. 11, 13; *Isaia* cap. 1, vers. 13, 14 seqq.; cap. 61, vers. 8; *Hierem.* cap. 12, vers. 8; cap. 44, vers. 4; *Proverb.* cap. 15, vers. 9.

(4) *Proverb.* cap. 8, vers. 13.

(5) Plura loca dabit P. Ruiz de Montoya, disp. 54, sect. 1, numero 20.

(6) S. Augustin. epist. 105 ad Sixtum.

(7) Vide etiam tract. 110 in *Joann.*, post med.; et serm. 54 de *verbis Domini*, a medio.

(8) S. Bernard. serm. 3 in *Pentecost.*

(9) *Prædag.* lib. 1, cap. 8, post med. Cfr. S. Gregor., *Moral.* lib. 15, cap. 20.

peccatum
autem odio
abominationis
proprie
prosequitur,

Et hæc quamvis altiora disputatione philosophica ideo fusius dicta sint, ut appareat modus loquendi sacrorum scriptorum.

β) *Nullum est contrarium sive Scripturæ sive Patrum testimonium, nec ulla ratio Theologica metaphoricum sensum evincens.* Sane nullum vel ab ipsis adversariis testimonium adversus hanc partem propositionis productum reperio. Rationes probant proprio sensu accipi posse, nedum requirant metaphoricum, tot tantaque testimonia, ut jam videndum est.

Prob. 2.º Cum sermo est de nominibus et prædicationibus divinis, ea solet generatim ab omnibus teneri regula, proprie illas esse sumendas, quotiescumque ratio per illas significata, seclusis imperfectionibus, quibus inficitur in creaturis, præ se fert in suo conceptu perfectionem aliquam puram. Atqui tale est odium abominationis erga peccatum. Nam non involvitur imperfectio ulla in recessu ac dissonantia voluntatis a malo, ita ut illa serio et satis efficaciter, quantum est de se, nolit esse peccatum; nam nihil conformius, nihil dignius rationali appetitu, ad bonum, et præcipue ad bonum honestum, nato, et naturaliter inclinato, potest esse, quam ejusmodi dissonantia et recessus a malo morali, quod directe pugnat cum honesto bono. Ergo quemadmodum nulla inest ipsi conceptui voluntatis nativa et essentialis imperfectio, sed pura tantum perfectio, idipsum dicendum est de hujusmodi affectu erga peccatum. Atqui affectus iste est præcise, qui nomine odii abominationis exprimitur, nec alio potest melius exprimi.

Sane est vocabulum ab omnibus admissum ad eundem fere affectum exprimendum, nempe *displacencia*, veram cum hæc vox opponatur *complacencia*, non tam apte rem odio designatam explicat, sicut nec complacencia satis exacte determinat *amorem*, cui opponitur odium, quia complacencia sonat potius affectum quemdam levioris amoris atque inefficacem. Itaque sicut amor in Deo est affectus efficax, ponens in re id, quod amat; ita odium est efficax nolitionis affectus tendens ad destruendum peccatum collata gratia, hortationibus, minis aliisque id genus adhibitis mediis, quantum salva libertate hominis decet Deum, provisorem mundi universalem. Alia vero vocabula *detestationis*, *exsecrationis*, *abominationis* affinia sunt odii, sed non nudam exprimit

nolitionem oppositam amori, sed connotant maledictionem, vel aliquid aliud mero odio superadditum. Quare odium est vox maxime propria ad rem haud certe Deo indignam designandam (1).

Dices cum Ferrariensi (2). Odium proprie non est nisi subsistentium. Atqui peccatum non est aliquid subsistens. Ergo non potest Deo vere ac proprie asseri odium, sed tantum similitudinarie.

Respondeo, *dist.* Major. Odium, quod vocant inimicitia, non est nisi subsistentium, *conc.*; odium etiam abominationis, *nego*. Et *concessa* Minore, *nego* consequens, quia sicut amari dicuntur simpliciter virtutes et gloria æterna donaque Dei, quamvis non sint res subsistentes, quod vetat quominus peccata odio habeantur? Et sicut datur finis qui amatus, distinctus a fine cui seu persona, cui bonum diligitur, cur non poterit peccatum esse objectum proprii ac veri odii abominationis, distincti ab odio inimicitia, quod respicit personam, cujus malum cupitur? Quæstio forte erit de nomine, sed equidem non invenio rationem discriminis. Deinde quæro, utrum odium abominationis erga peccatum sit metaphorice atque improprie sumendum respectu etiam creaturarum, an respectu solius Dei. Si respectu omnium creaturarum; ergo odium abominationis erit generatim vox impropria et metaphorica, quod valde dubito, an quispiam sapientium concedat. Si autem non est vox impropria respectu creaturarum, sed respectu solius Dei, verum non est rationem metaphora repetendam esse ex eo, quod peccatum non sit res subsistens. Illud etiam addo, si quis contendat odium peccati metaphorice dici, propterea solum quod peccatum non sit res subsistens, jam metaphora non se tenet ex parte actus subjective spectati, sed solum ex parte objecti et termini, ac proinde odium secundum totam entitatem subjectivam est actus, qui potest de Deo proprie prædicari.

Tertia pars. *Deus ipsum peccatorem, qua talem, odio habet*, est corollarium præcedentis, et probari potest simili modo.

ac proinde
ipsum
peccatorem

(1) Plura argumenta ad alteram hanc propositionis partem probandam videri queunt apud P. Ruiz de Montoya, loc. cit. sect. 2.

(2) In lib. 1.um *Contr. Gent.* cap. 96. Idemque insinuat S. Thomas, *ibid.* in fine.

qua talem,

Etenim sacræ Litteræ passim hoc pacto loquuntur, ut cum Deus inducitur loquens? *Jacob dilexi, Esau autem odio habui* (1), quorum interpretationem verborum a S. Augustino factam nuper excripsimus. In libro autem *Sapientiæ* docemur: *Similiter odio sunt Deo impius et impietas ejus* (2). Unde S. Paulus peccatores vocat *Deo odibiles* (3), et alibi: *Abominatio Domini est omnis arrogans* (4). Item: *Odisti omnes, qui operantur iniquitatem* (5). Quam ad rem sufficiat e Patribus unum laudare Augustinum, qui: *Habebat, inquit, ille erga nos cbaritatem, etiam cum inimicitiam adversus eum exercentes operaremur iniquitatem; et tamen verissime dictum est: Odisti omnes, qui operantur iniquitatem. Proinde miro et irvino modo, et quando nos oderat diligebat: oderat enim nos, quales ipse non fecerat. Noverat simul in unoquoque nostrum et odisse, quod feceramus (nimirum peccatum), et amare, quod fecerat* (6). Quam doctrinam tradidit postea etiam S. Thomas (7).

Ratio vero est, quia si Deus odio habet peccatum, non potest non odisse illud, ubicumque reperit, ac proinde subjectum peccato inquinatum, quatenus tale, odio habeat, oportet, etiamsi sub alio respectu possit diligere.

Quarta pars: *Deus peccatores non odit odio, quod vocant inimicitia*. Sane peccatores dividi possunt cum P. Ruiz de Montoya, trifariam, in prædestinatos, in reprobos adhuc hanc vitam mortalem degentes, atque in reprobos damnatos. Ac de primis res est longe certior, minus certa de secundis, de tertiis incertior.

Probatur itaque de prædestinatis et de reprobis viatoribus communi argumento. Non potest dici odium inimicitia illud, quod ita odit peccatorem, qua talem, ut simul continuis mixtum sit amoris significationibus et beneficiis erga ejus personam. Atqui ejusmodi est odium, quo Deus prosequitur,

(1) *Malach.* cap. 1, vers. 2 et 3; *Rom.* cap. 9, vers. 3.

(2) *Sapient.* cap. 14, vers. 9.

(3) *Roman.* cap. 1, vers. 3.

(4) *Proverb.* cap. 10, vers. 5.

(5) *Psalms.* 5, vers. 7.

(6) *Tract.* 110 in *Joann.* post. med.

(7) 1 p. quæst. 20, art. 2, ad 4.um

peccatores, sive reprobos viatores, sive præcipue prædestinatos. Ergo.....

Major evidens est, quum enim odium inimicitia velit malum alicui, quia malum est ejusdem, pugnat omnino cum amoris significationibus et beneficiis erga eandem personam. Minor vero probatur, quia certum est Deum affectu vero et serio et, quantum est de se, efficaci velle salutem omnium non solum prædestinatorum, sed etiam reproborum, quamdiu sunt in statu viae. Præterea ipsis malis et miseriis, quibus saepe affligit homines, non intendit præcise malum eorum, sed bonum; quia vult, ut respiciant, et in omni virtutum genere proficientes salutem æternam adipiscantur.

Præclare in hanc rem S. Augustinus explicans verba illa *Psalms* 103: *Deficiant peccatores a terra et iniqui, ita ut non sint*: quam imprecationem non esse maledictionem ex odio profectam, sed benedictionem, in hunc modum declarat: *Auferatur spiritus eorum, et deficiant, ut mittat spiritum suum, et recreentur. Deficiant peccatores a terra et iniqui, ita ut non sint iniqui. Vidit hoc, et impletus est gaudio, et revocat verbum primum *Psalms*: *Benedic anima mea Dominum* (1). Similiter scribit S. Prosper, eundem versum *Psalms* 103 commentans: *Iracundia et odii videtur esse vox ista, sed est præcipue cbaritatis: hoc enim ait, quod et supra, ut auferatur spiritus superbiorum, et deficiant; et mittatur in illos Spiritus Dei, ut fiat nova creatura, deficiente malitia, non pereunte substantia. Qui enim, cum esset impius, justificatus est, non erit impius, sed erit justus* (2).*

Difficilior est probatio de damnatis. Probatur tamen, quia odium inimicitia postulat, ut malum infligatur alicui, quia malum est ejusdem, quia nempe odium habens vult inimico suo nocere, sistendo in illius damno, vel certe illud præcipue intendendo. Atqui Deus non ita se habet respectu damnatorum. Nam punit illos quidem acerbissime, verum exquisitissimis inferorum tormentis intendit restitutionem ordinis moralis a reprobo violati et manifestationem justitiae

(1) S. August., in *Psalms* 103.

(2) Idem docet S. Hieronymus non minus disertè in libro 1 *Contr. Pelag.* post med.

quem tamen
non potest præ-
cipue odise
odio
inimicitia.

divinæ; quandoquidem non potest ex protervia peccatoris manifestari misericordia, sicut voluerat Deus et præsidiis de se sat efficacibus frustra procuraverat. Unde in puniendis sontibus æterna infelicitate se habet Deus sicut justus iudex, qui sontem capite plectens, vel alio gravi supplicio, nullatenus dici potest inimicus illius; quamvis enim noceat illi puniendo, non secus ac si vere foret inimicus, non tamen punit præcise, ut malum inferat, sed ut bonum justitiæ quærat, moralem ordinem restituendo.

Præterea, quamdiu non constet oppositum, Deo tribuendum esse videtur quicquid nobilissimum est etiam in suo modo agendi cum hominibus. Atqui longe nobilius videtur, quod reprobos malis ærumnisque sempiternis affligat in inferis non ex odio inimicitiae, ut malum qua malum inferat, sed ex amore justitiæ rectæque gubernationis, ad quam pertinet punire peccatum ac moralem deordinationem, quæ correctæ non est per voluntariam sontis emendationem. Ergo..... Itaque si quis locus occurrat in sacris Libris vel Patrum operibus, qui odium inimicitiae sonare videatur, metaphoricè interpretandus est, quia quamvis Deus puniat velut inimicus, re tamen vera solum agit odio abominationis in peccatum et peccatorem, qua talem, intendendo solum delere peccatum, vel certe in ordinem redigere per pœnam.

Argumenta pro
prima sententiâ
solvantur:

176. **Hinc plane vides quid respondendum sit rationibus prioris sententiæ.**

Dicunt patroni ejus 1.º odium et amorem proprie dici terminari ad res subsistentes, quale profecto non est peccatum, cuius Deo tribuitur odium. 2.º Deus homines, quos punit, odisse dicitur, non quatenus vult illis malum, sed quatenus vult bonum justitiæ ac rectæ providentiæ, quæ punitionem requirit ad redintegrandum moralem ordinem. 3.º Docente Aquinate, *gravius peccatum est odium, quam ira, quia odium querit malum proximi sub ratione mali...., ira autem non querit malum proximi, nec impedit bonum ejus nisi sub ratione boni, quod est justum vindictivum* (1). Ergo de ratione odii est inferre malum alicui, qua malum illius. Atqui hec repugnat Deo. 4.º Patres plures disertè docent odium

(1) S. Thom., *de malo*, quæst. 12, art. 4.

metaphoricè duntaxat de Deo prædicari. Sic S. Hieronymus verba illa apud Malachiam scripta: *Esau autem odio habuit*, in hunc modum exponit: *Odisse Deus Antropopathos* (more humano) *dicitur, ut flere, dolere, irasci, etc.* (1) Et S. Ambrosius: *Deus naturaliter non movetur aut ira, aut odio, aut passione ulla* (2). Ac tandem S. Joannes Damascenus *odium adversus malignitatem et inimicitiam* commemorat inter ea, quæ metaphoricè Deo tribuuntur, fere sicut manus et pedes (3).

Verum hæc nullum facessunt negotium. 1.um jam præoccupatum est in probatione secundæ partis. 2.um probat duntaxat, Deo non convenire odium inimicitiae, quod ultro concedimus, non tamen excludit odium abominationis, quod verissime potest dari in iudice ac gubernatore puniente sontem ex amore justitiæ et publicæ vindictæ. 3.um pariter veritatem habet solum in odio inimicitiae, prout constat ex ipsa ejus definitione. Quod denique 4.um spectat, testimonia Patrum illorum interpretanda esse ducimus de odio inimicitiae, quod profecto non potest Deo proprie tribui. Jam enim ostendimus odium abominationis nihil Deo inconveniens continere, ut metaphoricè solum sensu debeat intelligi.

Pro altera sententiâ

Objicies 1.º cum P. Vazquez. Odium inimitiæ, prout distinguitur ab odio abominationis, est velle malum alicui personæ, quatenus malum illius est. Atqui Deus vult peccatori malum, quatenus malum est, ex displicentia personæ. Ergo... Minor probatur, quia pœna, ut pœna, est malum illius, qui punitur. Sed Deus vult mortem et alia mala, quatenus habent rationem pœnæ. Quod autem id præstet Deus ex displicentia personæ peccatoris, probatur, quia licet homo, qua Dei creatura, non displiceat, displicet tamen qua peccatis fœdatus (4).

Respondeo, *neg.* Minor. Ad probationem. *dist.* Major. Pœna ut pœna, est malum illius, qui punitur, si sumatur inadæquate, prout est afflictiva personæ punitæ, *conc.*; si sumatur

explicatio
argumentorum
pro altera
sententiâ.

(1) In *Malach.*, cap. 1.

(2) De *Noe et Arca*, cap. 4.

(3) De *orthodox. fid.*, lib. 1, cap. 14, fin.

(4) Vide P. Vazquez, In 1.um part. disp. 84, cap. 3.

adæquate, ac prout est etiam medium restituendi ordinem moralem, ac vindicandi sacrata justitiæ jura, *nego*. Et *contra-distinguo* Minor. Deus vult mortem et alia mala, quatenus habent rationem pœnæ, sistendo duntaxat in afflictione personæ punitæ, *nego*; intendendo præcipue atque ordinando ipsa supplicia ad altius bonum (sive pœnitentiæ ac salutis æternæ in viatoribus, sive saltem justitiæ in damnatis), *conc.* Tum *nego* conseq. Ad illud, quod addebatur de displicentia peccatoris; verum est quod peccator, qua talis, Deo displiceat, etiam proprie loquendo; sed hæc displicentia non excludit in viatoribus innumera beneficia illis a Deo collata, ut respiciant, ac tandem salutem consequantur æternam, nec in damnatis amorem boni altioris, ad quod subordinatur punitio in divina intentione: quare displicentia illa non importat affectum inimicitiae, sed tantum abominationis. Cæterum tantopere prævalet bonum istud a Deo intentum in punitione damnatorum, ut ipsi damnati, si recta ratione ducerentur, posito quod jam deleri nequit in inferis reatus culpæ, deberent eligere manere in æterno supplicio, quo saltem aliquo modo reduceretur ad ordinem deordinatio sua, et solverent utcumque gravissimum, quo adstringuntur, debitum.

Instabis. Ad odium inimicitiae minime requiritur, ut nullum prorsus a puniente intendatur bonum; secus nec in nobis possibile esset odium inimicitiae. Ergo quamvis Deus possit bonum intendere in puniendis reprobis, potest illos odio inimicitiae odisse.

Respondeo, conc. antec., nego conseq. Quia quamvis odium inimicitiae esse tale possit cum aliqua boni intentione, sed non cum ea, quæ in infligenda pœna primitus quærit justitiæ jura læsique ordinis morali redintegrationem. Secus omnis iudex eo ipso, quod sceleratos justo plectit supplicio, odio inimicitiae animatus in eos diceretur: quo quid absurdius?

Objic. 2.º Peccatores vere ac proprie sunt inimici Dei. Ergo voluntas Dei se habet cum illis tamquam cum inimicis, ideoque prosequitur eos odio inimicitiae. Hinc in sacris legitur Bibliis: *Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum et*

ultorem (1). Et alibi: *Inveniat manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inveniat omnes, qui te oderunt* (2). Et: *Exurgat Deus, et dissipentur inimici ejus* (3). Item: *De cætero expectans, donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus* (4).

Respondeo, conc. antec., et neg. conseq. Ex eo enim solum quod peccatores sint inimici Dei sequitur utique Deum non esse amicum eorum, quia amicitia mutuum postulat amorem ac benevolentiam; non vero necessario infertur Deum esse proprie inimicum eorumdem; tum quia contrarium ostendimus; tum quia inimicitia non debet præcise ex natura sua esse reciproca, quare etiam præcipimur inimicos diligere, et Christus Dominus dilexit eos. Si ergo ex eo, quod peccatores sint inimici, Deus etiam vocetur inimicus eorum, impropria locutio dicenda est, donec adversarii solidiore aliqua ratione suam sententiam ostendant. Nec vero loca objecta sacrarum Litterarum rem evincunt, quia nihil vetat, quominus de odio abominationis intelligantur. Plura qui velit, adeat laudatos auctores.

§ II.—TRISTITIA VEL DOLOR UTRUM PROPRIE DEO
CONVENIRE POSSIT.

177. Negativa sententia cummunis est ac certa. 1.º quia dolor vel tristitia, quæ gaudio opponitur, est de malo præ-sentia. Atqui malum Deo accidere non potest. Ergo... 2.º Tristitia vel dolor versatur circa malum afflictivum subjecti: unde etiam stare non potest cum beatitudine, ideoque Beati in cælo de nulla re contristari possunt. Atqui afflictio nulla cadere valet in Deum summe beatum. Ergo impossibile est, ut Deus tristitia afficiatur de ullo malo etiam alieno. Hoc argumentum, ut vides, excludit possibilitatem tristitiæ in Deo etiam propter mala, quæ hominibus accidere possint. Et hæ rationes sufficiunt ad rem sat perspicuam demonstrandam. Aliæ videri queunt apud P. Ruiz de Montoya et alios veteres, quæ non æque efficaces vel evidentes quibusdam videntur.

Communis
sententia negat
Deo
tristitiam,

(1) *Psalm.* 8, vers. 3.

(2) *Psalm.* 20, vers. 9.

(3) *Psalm.* 67, vers. 2.

(4) *Hebr. cap.* 10, vers. 13. *Cfr. Psalm.* 109, vers. 2.

quin valeant
quidpiam ad-
ver-
sz quædam
rationculæ.

Dices 1.º Peccatum est gravissima injuria Deo illata. Item a multis negatur ei cultus et honor debitus. Atqui hæc aliaque id genus sunt validissima causa tristitiam generans. Ergo....

Respondeo, *conc.* Major., et *neg.*, vel *distingo* Minor. Hæc aliaque id genus sunt validissima causa tristitiam generans in creatis, *conc.*; in Deo, *neg.*; et *neg.* conseq. Quia nec peccatum nec injuria quævis Deo illata, nec negatus cultus et honor est reapse malum intrinsecum Deo. Quia, sicut Deus non indiget extrinseco hujusmodi honore ac cultu, nec ullum exinde bonum reportat, sic nullum ei malum inferitur honoris detractioe atque injuria. Adde, quod etiamsi peccatum foret malum Dei, non est, cur exinde tristaretur, quia nullum peccatum committitur, nisi permittente Deo, qui nullum permittit, nisi propter majorem honorem et gloriam suam.

Dices 2.º Sicut Deus gaudet de bonis amicorum suorum, ita etiam poterit tritari de malis eorumdem; nam etiam nos affligunt amicorum nostrorum ærumnæ. — Respondeo, in primis repugnare summæ Dei felicitati, ut ulla eum tangat afflictio tristitiæ dolorisve. Deinde vel mala, quæ hominibus accidunt, sunt mala penæ vel culpæ. Mala penæ non sunt in amicis Dei sine ipsius voluntate, ac proinde non possunt eum contristare, siquidem tristitia est de his quæ, nobis nolentibus, accidunt. Cum potissimum mala ejusmodi non sint simpliciter mala, sed possint plus boni afferre, quam mali. Si vero malum sit culpæ, jam dissolvit amicitiam, ac desinit esse malum amici, nec potest amplius eo titulo contristare Deum (1).

Quæ cum ita sint, quæcumque loca Bibliorum Patrumve tristitiam doloremve Deo attribuant, metaphoricè interpretanda sunt, velut illa: *Tactus dolore cordis intrinsecus* (2). Item: *Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei* (3).

Pœnitentiã non
convenit pro-
prie Deo,

178. Hinc etiam sequitur neque pœnitentiã posse cadere in Deum, tum quia tristitiam et afflictionem continet;

(1) Vide Suarez (loc. cit., cap. 7, num. 6), Ruiz de Montoya (loc. cit. disp. 54, sect. 4, num. 8 seqq.), Ortega (op. et loc. cit. controvers. 4, disp. 5, quest. 3, certam. 1, num. 2 seqq.).

(2) *Genes.* cap. 6, vers. 6.

(3) *Ephes.* cap. 4, vers. 30.

tum quia cum sit essentialiter retractatio quædam prioris consilii aut propositi, pugnat cum divina immutabilitate (1). Atque idem esto judicium de invidia, quæ prorsus Deo repugnat, non solum quia invidia species tristitiæ est, sed etiam quia trislatur de bono alterius, et sic accipit bonum alterius amquam sibi malum, quod certe contingere nequit sine mentis errore, quemadmodum explicat S. Thomas (2).

nec invidia.

§ III.—FUGA UTRUM DEO CONVENIAT.

179. Bifariam accipi potest fuga, primo generatim, quatenus imbibita reperitur in odio cæterisque affectibus, quibus voluntas refugit malum ut malum. Deinde sumitur fuga speciatim, quatenus opponitur desiderio boni (3), estque abominatio mali absentis prout talis, vel nolitio ut sit malum, quod nondum est, neque imminet, sed tantum est possibile. In quo discriminatur a timore, qui refugit malum imminens. Sententiæ porro scriptorum dividuntur circa propositam controversiam: qui negabant superius Deo desiderium etiam respectu creaturarum, hic quoque consequenter contendunt Deo proprie convenire non posse fugam, quæ desiderio opponitur. Qui vero non putant dedecere Deum desiderium proprie dictum relate ad bona creaturarum, quam nos quoque tuiti sumus doctrinam, nihil vetare arbitrantur, quominus fuga malorum, quæ creaturis accidere possunt, Deo asseratur instar desiderii, ut mala destruantur, vel certe non fiant (4).

Fuga utrum Deo
conveniat,
disputatur.

§ IV.—TIMOR UTRUM PROPRIE DE DEO PRÆDICARI VALEAT.

180. Communis sententiã negat, sicut nuper vidimus de tristitia et dolore. Estque res ipsis sacris Litteris definita (5).

Timor Deo
repugnat.

(1) Vide S. Thom., *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 89, *Item, pœnitentiã.*

(2) *Ibid.*, *Præterea absque errore...*

(3) Vide S. Thom. 1, 2.^æ, quest. 23, art. 4.

(4) Vide pro priori sententiã Ruiz de Montoya (loc. cit. disp. 54, sect. 4); et pro secunda Vazquez (In 1.^{am} part., disp. 84, cap. 1), Ortega (loc. cit. disp. 5, quest. 3, certam. 1), Suarez (loc. cit. cap. 7, num. 6), etc.

(5) Vide, *Sapient.* cap. 12, vers. 11, etc.

Est porro timor affectus aversans malum impendens, arduum ac difficile vinci. Nam sicut *absens et expectatum bonum desiderium parit, præsens vero voluptatem*, inquit S. Joann. Damascenus, *simili quoque pacto imminens et expectatum malum timorem, præsens autem tristitiam* (1). Quod magis explicans sic docet S. Thomas: *Timor habet speciale objectum, sicut et spes: sicut enim objectum spei est bonum futurum, arduum, possibile adipisci, ita objectum timoris est malum futurum, difficile, cui resisti non potest. Unde timor est specialis passio animæ* (2).

Et hinc sumitur ratio communis assertionis. Nam timor est de malo imminente arduo, cui difficulter resisti potest. Atqui nihil est arduum Deo, sed facilitate summa potest vitare quodlibet malum suorum amicorum et quamlibet sui honoris injuriam; malum autem intrinsecum et personale ipsius nullum excogitari potest. Ergo impossibile est Deum timere. Præterea timeri non potest quidpiam propriæ voluntati subjectum: quis enim terreatur de malo pendente ex suo arbitrio? Atqui nullum est malum non plene subjectum divinæ voluntati. Ergo... Adde, quod timor semper afferat afflictionem animæ, sicut diximus de tristitia, ideoque pugnat cum divina felicitate.

§ V. QUID DICENDUM DE DESPERATIONE.

181. De desperatione nihil est dicendum, cum luce meridiana clarius pateat repugnare illam Deo; tum quia contraria circa idem versantur, spes autem, contraria desperationi, cadere in Deum non valet; tum quia nihil potest divinæ voluntati obstare, ut quidquid boni velit, obtineat vel mali amoveat; si autem nolit impedire, ut malum fiat, vel facere, ut comparetur bonum, sed præsciens effectum futurum, permittit illum, non est desperatio dicenda, sed simplex nolitio efficaciter impediendi malum, vel procurandi bonum (3).

(1) *De fide orthodoxa*, lib. 2, cap. 12, fin.

(2) S. Thom. 1. 2.^æ, quæst. 41, art. 2 corp.

(3) Vide Suarez, loc. cit. cap. 7, num. 8; et alios scriptores passim.

itemque
desperatio.

§ VI. IRA UTRUM DEO PROPRIE, AN SOLUM METAPHORICE CONVENIAT.

182. P. Franciscus Suarez, existimans controversiam hanc esse de nomine propter diversam acceptionem vocis, concludit posse Deo proprie attribui; quandoquidem motus hic, præcisus imperfectionibus, cum quibus in creata voluntate invenitur conjuncta, importat solum animi affectum, vindictam de malis illatis sumere volentem (1). Eademque sententia tribuitur a multis Alexandro Halensi (2). Præcipuum hujus doctrinæ fundamentum est opinio Lactantii, qui in suo libro de *Ira Dei*, præsertim a cap. 17, rejectis aliorum Philosophorum definitionibus, iram describit, *motum animi ad cõtereendum peccata insurgentis*: in qua profecto notione, si nihil aliud addendum sit, non videtur ulla essentialiter contineri imperfectio. Cui doctrinæ favent illa S. Augustini verba: *Ira Dei nihil aliud est, quam justa vindicta* (3). Notio ista iræ confirmatur auctoritate ipsius Aquinatis, ex quo *ira non dicitur de Deo secundum passionem animi, sed secundum judicium justitiæ, prout vult vindictam de peccato* (4), quam doctrinam repetit etiam alibi (5). Sententia hæc Doctoris Eximii probabilior videtur P. Thomæ Carleton Compton (6) et R. P. Marco Struggl (7). Longe tamen frequentior est opposita sententia, tenens iram non posse Deo proprie attribui, sed tantum metaphoricè: quam post plurimos Patres Ecclesiæ propugnant communiter Thomistæ et plerique nostratum cum Gabriele Vazquez (8), Didaco Ruiz de

Sententia
affirmans
P. Francisci
Suarez,

ejusque
fundamenta.

Communis
doctrina negans
Deo proprie
iram,

(1) Vide Suarez, *De Deo et attribut. divin.*, lib. 3, cap. 7, num. 8; et in disputat. de *Justitia divina*, sect. 5, num. 2.

(2) 2.^a part., quæst. 156, membr. 2, ant. med.; et membr. 4 prope fin., ubi obiter concedit absolute iram Deo.

(3) S. August., *De Trinit.* lib. 13, cap. 16.

(4) S. Thom. 1. 2.^æ, quæst. 47, art. 1 ad 1.um

(5) *Ibid.* in corp.; et quæst. 46, art. 6, 7.

(6) Disp. 28, sect. 2, num. 6.

(7) Loc. cit. tom. 1, tract. 1, disp. 5, quæst. 1, num. 9.

(8) In 1.^æ part., disp. 84, cap. 8.

Montoya (1), Jacobo Granado (2), Petro Arrubal (3), Tanner (4), Ariaga (5), Valentino Herice (6), Christophoro de Ortega (7), etc.

Tertia
sententia.

Est quoque tertia opinio media distinguens diversos sensus, quibus accipi potest ira, et concedens illam Deo proprie, si sumatur pro appetitu justo vindictæ, negans autem, si sumatur pro appetitu vindictæ, qui admixtam habeat perturbationem ac dolorem animi (8).

Antequam mentem meam aperiā, notandum in primis censeo postremam hanc sententiam negari vix posse ab aliquo. Cum enim appetitus justæ vindictæ nihil imperfectionis contineat, indigna autem Deo summopere sit omnis perturbatio ac dolor; plane sequitur, iram prædicari de Deo proprie non posse in postrema acceptione, posse autem in priori. Verum inter duas præcipuas sententias quænam præferenda sit, si nosse cupias, hæc videtur longe probabilius tenenda.

183. PROPOSITIO. Cum ira in suo conceptu adjunctam essentialiter habere videatur imperfectionem, non potest proprie Deo convenire, sed tantum metaphorice.

Cum ira
in suo conceptu
adjunctam es-
sentialiter
habere videatur
imperfectionem;

Prima pars: *Ira, in suo conceptu adjunctam essentialiter habere videtur imperfectionem*, non aliunde probanda est, quam ex judicio sapientium, ex quorum auctoritate dirimere oportet vocum acceptiones. Et in primis Aristoteles non uno in loco dolorem admisceri definit in ira: *Ira est, inquit, appetitio doloris vicissim adversario referendi* (9). Et alibi: *Sit ergo*

- (1) *De volunt. Dei*, disp. 54, sect. 5.
- (2) In 1.^{am} part., tom. 2, tract. 6, disp. 4, num. 7.
- (3) In 1.^{am} part., quest. 20, num. 9, 10.
- (4) Prim. part., disp. 2, quest. 2, dub. 2, num. 8.
- (5) Tom. 1, disp. 35, sect. 4, num. 43.
- (6) In 1.^{am} part., disp. 20, cap. 4.
- (7) *De Deo uno*, tom. 2, controuv. 4, disp. 5, quest. 3, certam. 2, num. 2 seqq.
- (8) Ita v. g. Scotistæ, R. P. Franciscus Henno, tom. 1. *De Deo Uno*, disp. 6, quest. 8, conclus. 6.^a; et R. P. Joannes Gabriel Boyvin, vol. 1.º *De Deo Uno*, disp. ultim., post quest. ult. in *Appendice*.
- (9) *Arist., De anim.* lib. 1, cap. 1, text. 16.

ira apparentis ultionis appetitus cum dolore propter apparentem immerito vel in se vel in suos contemptum (1). Et alibi hoc statuit inter iram et odium discrimen, quoniam alterum *cum dolore est, alterum absque dolore*. Dolet enim, qui irascitur; qui odit, non dolet. *Nam ille dolere invicem ipsum vult, cui irascitur, hic vero non esse, quem odit* (2). Eadem est sententia S. Thomæ, secundum quem ira etiam *ex parte ejus, quod formale est, nempe appetitus vindictæ*, designat imperfectionem, siquidem *tristitiam supponit* (3). Similia docet alibi, explicans rationem iræ: *Ira, inquit, potest dici passio generalis, in quantum ex concursu multarum passionum causatur, non enim insurgit motus iræ, nisi propter aliquam tristitiam illatam, et nisi adsit desiderium et spes ulciscendi* (4). Alibi docet idem Aquinas, quod *ira respicit duo objecta, scilicet vindictam, quam appetit, et eum, de quo vindictam querit, et circa utrumque quamdam arduitatem requirit*: unde infert iram non ad partem concupiscibilem, sed ad irascibilem pertinere (5). Adde illa: *Ira... est appetitus mali alicujus ad vindictam... Ira igitur a Deo longe est secundum rationem suæ speciei, non solum quia effectus tristitiæ est, sed quia est appetitus vindictæ propter tristitiam ex injuria illata conceptam* (6). Similia frequentissime vel subaudierunt in suis scriptis Scholastici, aut etiam diserte tradiderunt cum Magistro Sententiarum (7) et S. Bonaventura (8), Capreolo (9), Ferrariensi (10), Cajetano (11) et aliis nuper laudatis.

Denique non alia potuit esse mens Patrum eorum, qui scriptis tradiderunt, iram Deo improprie ac per metaphoram

- (1) *Rhetoric.* lib. 2, cap. 2.
- (2) *Ibid.* cap. 4, prope fin. Cfr. *Ethicor.* lib. 7, cap. 6, in medio.
- (3) S. Thom. 1.^a p., quest. 20, art. 1, ad 2.^{am}
- (4) 1.^a 2.^a, quest. 46, art. 1, corp. et ad 2.^{am}; et art. 3, ad 3.^{am}
- (5) 1.^a 2.^a, quest. 46, art. 3.
- (6) S. Thom. *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 89 fin.
- (7) 1.º dist. 45, paragr. *Ideo autem...*
- (8) In 1.º dist. 45, dub. litterali 10.
- (9) 1.º dist. 45, art. 1, concl. 7 et 15.
- (10) In libr. 1.^{am} *Contr. Gent.*, cap. 89 et 90.
- (11) In 1.^{am} part., quest. 20, art. 1.

attribui. In quorum numero censendi sunt S. Gregorius Nazianzenus (1), S. Basilius (2) et S. Gregorius Nyssenus (3), S. Joannes Crystostomus (4), S. Cyrillus Alexandrinus (5), S. Ephemianus (6), S. Joannes Damascenus (7), S. Ambrosius (8), S. Hilarius, (9), S. Hieronymus (10), S. Augustinus (11), S. Isidorus (12), alique a P. Didaco Ruiz de Montoya laudati.

non potest de
Deo proprie
prædicari.

Secunda pars: *Ira non potest Deo proprie convenire*, non est nisi præcedentis corollarium. Hæc enim est regula certa et communiter admissa pro divinis prædicationibus, ut ea proprie Deo asserenda sint prædicata, quæ in suo formali conceptu nullam essentialiter includunt imperfectionem; ea vero solum improprie ac per metaphoram, quæ perfectionem involvunt admixtam imperfectioni. Atqui ira est hujus alterius generis prædicatum secundum probabiliorum doctorum virorum opinionem. Ergo quamvis ira, si solum importaret appetitum justæ vindictæ, posset Deo proprie asseri, non potest reapse convenire nisi improprie; quia non solum significat ejusmodi affectum, sed qui simul et tristitiam dolorem de accepta injuria supponat, et arduitate quamdam in ultione sumenda adsignificet, prout ex Angelico Doctore modo retulimus.

Contrariæ
rationes
solvantur.

Nec vero urgent rationes Doctoris Eximii initio propositæ. Lactantius enim in primis non potest prævalere tot Patrum et gravissimorum scriptorum auctoritati. S. Augustinus

(1) *In carmine jambico* 21, post medium.

(2) *In Psalm.* 37, sub init.; et in cap. 3 *Isaiæ* prope fin.

(3) *Tract.* 2 in *Psalm.* cap. 15, vers. fin.; et *tract.* 1, cap. 7, post med.

(4) In *serm. de Pœnitent. et Confes.*, vers. fin.

(5) *Contr. Julian.*, lib. 5, ante med.

(6) *Hæres.* 138.

(7) *De orthod. fide*, lib. 1, cap. 14 ad fin.

(8) In *psalm.* 37, vers. 1.

(9) In *psalm.* 2, vers. 5.

(10) In *psalm.* 29, vers. 6; et in *Isaiæ* cap. 65, vers. 5, et in *Malach.*, cap. 1, vers. 3.

(11) *Epist.* 157 (ad Optatum), circa. med.; de *Trinit.*, lib. 13, cap. 16; et in *psalm.* 105, vers. 40.

(12) *Lib. 1 Sententiar.*, de *Summ. Bono*, cap. 5 init.

etiam non favet contrariæ opinioni, tum quia S. Doctor non putat Deo proprie convenire iram; tum quia vera significatio objectæ ex ipso sententiæ potest hæc esse, nempe id, quod ira dicitur, in Deo non posse esse aliud, quam justam vindictam, quod ut vides nostram confirmat sententiam, nedum faveat contrariæ. Nec ratio a P. Suarez adjuncta valet amplius, quia etiam si præscindatur ira a cæteris imperfectionibus, cum quibus ira conjuncta reperitur in creata voluntate, non poterit spoliari a nativa sua imperfectione, quæ jam remanet notata.

Dices cum P. Suarez. Quod ira causetur ex dolore, extrinsecum quiddam est; sicut est extrinsecum affectui misericordiæ, quod causetur ex compensione. Respondeo, *nego* assertum, quia jam vidimus ex communiore sententia, iræ nomine non significari merum appetitum vindictæ, sed appetitum, qui supponat tristitiam vel dolorem de illata injuria, quod proinde non est extrinsecum, sed essentialis iræ. Deo itaque appetitus justæ vindictæ tribui proprie potest, non vero iræ. Compassio vero ex communi sententia existimatur extrinseca misericordiæ, ideoque hæc proprie Deo convenit, ut mox dicemus.

§ VII.—QUID DICENDUM DE AUDACIA.

184. Audacia demum consentientibus omnibus, neganda Deo est; tum quia supponit in objecto arduitate, Deo autem nihil arduum existere potest; tum quia etiam videtur ignorantiam importare, vel saltem incertitudinem quamdam eventus, quæ pariter in Deum cadere nequit.

ARTICULUS III

Actus divinæ voluntatis respectu finis.

185. Finis et media, per que ille obtinetur, mutuam quamdam continent relationem; et variorum possunt esse terminus actuum, prout suo loco demonstratum reliquimus. Nempe ad finem terminatur *volitio, intentio, fruitio* (1); ad

Status
questionis.

(1) Vide *Psycholog.* vol. 3.um num. 66, 69, pag. 158 seqq.

media vero *electio et usus* (1). Ex his vero actibus volitio quidem ad amorem, fructio autem ad gaudium revocatur, ut ex dictis in eodem *Psychologiae* loco innotescit. Quare hic considerata brevissime sunt, intentio duntaxat, electio et usus.

Intentio, electio
et usus proprie
Deo
conveniunt;

De quibus primo dicendum occurrit, hos actus in Deo proprie reperiri, quia nullam in suo formali conceptu imperfectionem continent. Quia intendere finem, si bonus est, semper est bonum in se, ac Deus, quidquid intendit in rebus creatis, ad supremum finem suæ gloriæ ordinat. Similiter bonum est eligere media consentanea, et illa applicare: in quibus elucet sapientia, bonitas et sapientia Dei. Aliunde vero diversitas istorum actuum necessaria est, ut Deus dici valeat unum velle propter aliud, et operari propter finem: quod superius admisimus (2). Deinde actus prædicti non sunt physice ac realiter distincti, ut per se patet ex divina simplicitate; sed tamen ratione distinguuntur, quia præ se ferunt expressiones mentales distinctas.

electio tamen
in Deo non re-
quitit præter
consilium et
iudicium.

Quod vero electionem attinet, necesse non est notare, in Deo reapse non dari proprie actus illos consilii et iudicii, qui antecedere dicuntur electionem (3), quia includunt discursum et inquisitionem. Quidquid autem perfectionis in illis reperitur, cumulatissime continet purissimus divinæ mentis intuitus, omnia prout in se sunt, uno simplicissimo actu comprehendentis.

Dices, ex hac actuum distinctione sequi posse dari causam aliquam vel rationem divinæ voluntatis, quod absolute negat S. Augustinus (4). Et probatur sequela, quia intentio finis dicitur causa electionis mediorum, quemadmodum declaratum reliquimus in *Psychologia* (5). Unde etiam verum foret, Deum ideo velle media, quia vult finem, quod videtur contra perspicuam mentem S. Thomæ, sic scribentis: *Sicut in Deo intelligere causam non est causa intelligendi effectus,*

(1) Ibid., num. 69, 72, pag. 168 seqq.

(2) Vide supra. num. 150, pag. 491. Et lege Suarez, *De Deo et divin. attrib.* lib. 3, cap. 7, num. 11.

(3) Vidæ *Psycholog.* vol. 3.um, num. 69, 71, pag. 169 seqq.

(4) *De Genesi. contr. Manich.* lib. 1, cap. 2.

(5) Vide vol. 3.um, num. 69, pag. 171.

sed ipse intelligit effectus in causa; ita velle finem (intentio) non est ei causa volendi ea, quæ sunt ad finem (media), sed tamen vult ea, quæ sunt ad finem, ordinari in finem. Vult ergo hoc esse propter hoc, sed non propter hoc vult hoc (1).

Respondeo, in hoc dubio quamvis possint esse diversi modi loquendi, non posse tamen ullam esse litem de re ipsa. Namque certo certius est, sicut intentio vel volitio finis in Deo non est alius re ipsa actus ab electione atque usu mediorum, ita nec posse hos actus ullam inter se causalitatem exercere, sicut in creata voluntate intentio finis est causa eligendi media. Quamvis autem non possit unus actus vere concipi, ut manans vel productus ab alio, negari tamen non potest inter objecta ipsorum actuum dari realem ordinem finis et mediorum, nam quæ a Deo sunt, ordinata sunt (2). Et ideo proprie dicitur velle Deus unum propter aliud, quando quidem locutio hæc solum significat ordinem ipsorum objectorum inter se. Et ita etiam in sacris Litteris, edocemur, omnia propter semet ipsum operatus est Dominus (3); et elegit nos in ipso...., ut essemus sancti (4). Quamobrem cum fundamento in re distinguimus in Deo ratione actus circa illa objecta, quæ inter se ut finis et media comparantur, et unum intentionem, alium electionem nominamus. Unde ulterius sequitur, quod sicut unum attributum potest esse ratio alterius (non causa), adeo ut vere dicamus Deum esse immutabilem, quia est simplex, ita etiam unus actus voluntatis divinæ possit esse ratio alterius. Atque ita constat illas etiam propositiones, de quibus dubitat Cajetanus (5): *Deus vult hoc, quia vult illud; vel: Hoc est a Deo volitum, quid illud fuit volitum*, si solum dicant rationem, veras esse, licet sint falsæ quoad realem causalitatem, in quo sensu nec possunt, nec videntur reapse ab ullo proferri (6).

Propter hanc distinctionem et ordinem inter actus divinæ voluntatis solent Theologi inducere diversitatem *signorum*, Quid sibi velit signa in divinis actibus.

(1) S. Thom. 1 p., quest. 10, art. 5 corp.

(2) Cfr. *Roman.* cap. 13, vers. 11.

(3) *Proverb.* cap. 16, vers. 4.

(4) *Ephes.* cap. 1, vers. 4.

(5) In 1.^a part., quest. 10, art. 5.

(6) Suarez, *De Deo et divin. attribut.* lib. 3, cap. 7, num. 12.

quæ in aliis quoque doctrinæ capitibus locum habent, ut v. g. in divinis processionibus: *signa* vero hæc, nihil aliud expriment nisi ordinem actuum ac prædicatorum divinatorum, quæ licet re non distinguuntur, nec tempore, sed omnia sunt simul et unum, ita tamen se habent inter se, ut unum sit ratio alterius, ut v. gr. intentio finis est ratio electionis, ideoque intentioni et electioni respondent signa diversa, quæ ordinem servant prioris et posterioris. Quam ad rem conferri queunt ea, quæ alibi docuimus de signis prioris et posterioris prioritate ac posterioritate naturæ, qualis intercedit causam inter et effectum (1); quamquam ubi sermo est de divinis, nulla, si proprie loqui velimus, datur prioritas vel posterioritas *naturæ*, utpote quæ importat non merum ordinem rationum ac prædicatorum, sed realem dependentiam unius ab alio, qualis nec esse nec concipi potest in divinis. Itaque quamvis in actibus divini intellectus et voluntatis secundum se nullus sit reapse ordo prioris et posterioris, est tamen *virtute*, ut ita dicam, quatenus adest fundamentum, ut nos unum esse alio priorem concipiamus. Quia licet Deus unico et simplicissimo actu omnia intelligat et velit, tamen inter scientiam et voluntatem, et inter res ipsas cognitatas vel amatas est quædam connexio et ordo, ad quem explicandam nos concipimus unum in divina mente vel voluntate ut prius aut posterioris alio; et hoc pacto distinguuntur in his actibus signa priora et posteriora non secundum rem, sed secundam rationem. Et hoc sensu explicatus ordo hic a nullo Theologo negatur, sed passim adhibetur ab illis, ac nominatim a S. Thoma (2). Videri potest Eximius Doctor (3).

(1) Vide *Ontolog.* num. 176, pag. 513.

(2) 1 p., quæst. 14 et 19; ac 3 p., quæst. 1, art. 3, ad 4.um

(3) *De Incarnat.*, disp. 5, sect. 1; et in lib. 1, *de prædest.*

ARTICULUS IV

De virtutibus divinæ voluntatis generatim,
ac de fortitudine, temperantia earumque
partibus.

186. Quemadmodum superius asseruimus divinæ menti virtutes intellectuales secundum rationem perfectionis, quam in suo conceptu importat (1); ita nunc oportet, ut inquiremus, an et quænam virtutes morales ad voluntatem spectantes Deo tribui queant. Primum autem animo recolendum est, quod ex alibi dictis per se patet, virtutes nullas Deo inesse posse similes nostris, quæ nimirum sint habitus et accidentia realia; sed tantum inquiritur, an non conveniant Deo virtutes secundum id, quod formalissimum est in illis, quatenus vox hæc importat aliquid, quod concipi ratione nostra possit ut principium et inclinatio perennis ad honeste operandum, fere sicut supra ostendimus dari in Deo intellectum et voluntatem instar actus primi et potentiæ logicæ duntaxat vel metaphysicæ (2). Sicut enim velle divinum includit in simplici actu omnem perfectionem volendi, ita voluntas divina complectitur quidquid puræ perfectionis convenire potest appetitivæ potentiæ.

Ut porro noveris, quænam quoque pacto Deo tribuendæ sint virtutes, quænam vero non, hæc in primis regula tenenda est, virtutes, quæ circa passiones versantur, ac proinde supponunt organicum concursum, quæque qualibet alia ratione imperfectionem in suo conceptu includunt, non proprie, sed metaphorice solum prædicari posse de Deo. Deinde virtutes, quæ versantur circa actiones in suo formali conceptu involventes respectum inferioris ad superiorem, non posse etiam Deo proprie attribui, neque in eo esse formaliter, sed tantum eminenter: tales sunt v. g. obedientia, religio, observantia, adoratio, etc. Ratio vero perspicua est, quia Deus nullum

Status
questionis.

Regula tenenda
in asserendis
vel negandis
Deo virtutibus.

(1) Vide supra num. 4, pag. 17.

(2) Vide supra num. 10, pag. 35; num. 122, pag. 446.

agnoscit superiorem, cum sit ens summum (1). Unde quando hujusmodi virtutes in sacris Litteris de Christo Domino prædicantur, intelligi solent a Patribus et Theologis de illo, quatenus est homo.

De quibusdam
virtutibus
hic agendum,

Cæterum hic solum tractandæ veniunt virtutes, quæ *morales* audiunt, nam intellectuales (2) ad intellectum spectant, non vero ad voluntatem: ex Theologicis (3) fides et spes repugnant Deo, ut per se innoscit, de charitate autem non nihil superius diximus, agentes de amore Dei, tibi ostendimus amorem Dei erga creaturas rationales esse benevolentiae atque amicitiae, quæ rationem habet charitatis, spectatis donis supernaturalibus a Deo in amicos suos collatis (4).

Porro virtutes *morales* omnes ad tres præcipuas revocantur, quæ sunt, *justitia, fortitudo, temperantia*, nam e quarum vulgatis virtutibus cardinalibus, prudentia in intellectualium numero collocatur, quam jam suo loco diximus perfectissime convenire divino intellectui (5).

Nec temperantia
nec fortitudo
proprie sunt in
Deo;

Jam voluntati divinæ nec temperantia nec fortitudo proprie dicta tribui potest, quemadmodum docet disertè S. Thomas (6). Nam utraque virtus tanquam circa proprium objectum versatur circa moderandas passiones appetitus sensitivi; temperantia enim in delectationibus partis concupiscibilis, fortitudo vero medium ponit inter timorem et audaciam irascibilis; at in Deo nec passiones sunt nec appetitus sensitivus. Atque hæc est communissima Scholasticorum doctrina.

§1.—DE TEMPERANTIA EJUSQUE PARTIBUS.

Immo vero
temperantia
nec improprie.

187. Immo vero temperantia et ejus partes, ut abstinentia, sobrietas, castitas, pudicitia, continentia, modestia,

(1) Vide si lubet, fuse de his disputantem Ruiz de Montoya, loc. cit. disp. 55, sect. 4. Sed res vacat difficultate.

(2) Vide S. Thom. 1.^a 2.^a quæst. 57.

(3) Vide S. Thom. 1.^a 2.^a, quæst. 62.

(4) Vide supra, num. 170, pag. 536 seqq.

(5) Vide supra, num. 4, pag. 18.

(6) 1.^a p., quæst. 21, art. 1, ad 1.um; et *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 92, vers. fin.

humilitas, etc. (1), ne per metaphoram quidem atque improprie conveniunt Deo, si S. Thomam (2) ejusque interpretes, Capreolum (3) et Ferrariensem (4) audiamus. Et ratio est, quia temperantia ejusque partes versantur circa passiones inclinantes ad corporale bonum delectabile circa sensum, quales sunt cibus, potus et voluptas venerea, quæ sunt Deo indignissimæ. Quare sordes et vilitas hujuscemodi propensionum in causa sunt, ut in Sacris Litteris neque metaphoricè fiat mentio virtutum, quibus Deus in se ipso temperet, ne vel metaphoricè Deo convenire videantur (5). Solum excipitur ab hac assertionem

Clementia
et mansuetudo

Mansuetudo et clementia quæ inter partes temperantiae potentiales constitui solent (6); munus enim prioris est temperare iram, quam supra vidimus metaphoricè tribui Deo propter effectus puniendi. Unde Daniel rogabat: *Fac nobiscum juxta mansuetudinem tuam et secundum multitudinem misericordiae tuae* (7). Clementiæ vero est officium temperare potestatem ulciscendi, pœnasque moderari, quod pertinet ad moderationem justitiæ punitivæ. Et sic in sacris Litteris non semel dicitur Deus clemens et misericors (8). Propterea enim, docente Angelico, istæ duæ virtutes adjunguntur temperantiæ tanquam virtuti principali, quia actus earum in quadam refrænatione situs est; *clementia enim est diminutiva pœnarum, mansuetudo vero est mitigativa iræ*. At peculiaris actus et officium temperantiæ est refrænare concupiscentias vehementissimas delectationum tactus (9), nempe ciborum, potum et venereorum, quæ sensum tactus afficiunt (10); et sic clementia et mansuetudo imitantur temperantiam in eo quod est principale in ea, nempe in refrænatione,

(1) Vide S. Thom. 2.^a 2.^a, quæst. 141, 143.

(2) *Contr. Gent.* loc. sup. cit.

(3) 1.^a dist. 45, quæst. unic. art. 1, conclus. 13.

(4) In lib. 1.um *Contr. Gent.* cap. 92.

(5) P. Didacus Ruiz de Montoya, op. cit., disp. 55, sect. 1, num. 5.

(6) S. Thom. 2.^a 2.^a, quæst. 143, art. 1; et quæst. 157, art. 3.

(7) *Dan.* cap. 3, vers. 42.

(8) Vide *Exod.* cap. 34, vers. 6; 2.^a *Paralip.* cap. 30, vers. 9;

Jonæ cap. 4, vers. 2.

(9) S. Thom. 2.^a 2.^a, quæst. 157, art. 3. Cfr. *Ibid.* art. 1, et 2.

(10) S. Thom. 2.^a 2.^a, quæst. 141, art. 4 et 5.

quamvis circa aliam materiam, videlicet, sensibilibus delectationum. Hoc vero interest inter mansuetudinem et clementiam, quod illa ut opposita iræ, metaphorice, hæc vero etiam proprie Deo tribui possit; quia clementiæ conceptus secundum communem usum scriptorum potest abstrahi ac præscindi ab omni passione, quandoquidem penæ infligi valent etiam absque passione, ac proinde moderatio in hoc non necessario supponit passionem (1).

§ II.—DE FORTITUDINE ILLIUSQUE PARTIBUS.

Fortitudo metaphorice cur tribuitur Deo.

188. Jam fortitudo et ejus partes metaphorice Deo tribuuntur, tum quia perfectionem ac dignitatem præ se ferunt; tum quia effectus etiam harum virtutum similitudine quadam imitantur perfectionem divinarum operum, quæ magis omnipotentiam demonstrant (2). Quamobrem sapiens corde dicitur Deus, et fortis robore (3), et: Non est fortis sicut Deus noster (4), qui est Deus iudex justus, fortis et patiens (5). Inter partes vero fortitudinis (6) Deo dignas recensentur magnanimitas, patientia, longanimitas, perseverantia et magnificentia.

Convenit etiam Deo magnanimitas.

189. Magnanimitas (7), quæ pars est potentialis fortitudinis, ab ejus perfectione deficiens (8), tendit ad ea, quæ sunt magno digna honore, et modum ac medium ponit circa magnos honores, ut constat ex Aristotele (9) ac S. Thoma (10). Quamvis non inveniatur virtus hæc Deo tributa in sacris Bibliis, potest tamen tribui, quia perfectionem aliquam importat. «Sed quoniam hæc virtus essentialiter respicit difficultatem constituendi medium, quam afferunt

- (1) Cfr. Ruiz de Montoya, op. cit., disp. 55, sect. 1, num. 7.
- (2) De fortitudine S. Thoma 2.^a, 2.^æ, quæst. 123.
- (3) Job cap. 9, vers. 4.
- (4) 1.^a Reg. cap. 2, vers. 2.
- (5) Psalm. 7, vers. 12.
- (6) Vide S. Thom. 2.^a, 2.^æ, quæst. 128.
- (7) S. Thom. 2.^a, 2.^æ, quæst. 129.
- (8) S. Thom. ib. quæst. 129, art. 5.
- (9) Ethicor. lib. 2, cap. 7.
- (10) S. Thom. ib. quæst. 129.

inordinatus affectus honoris, quæ est præsumptio, vel e contrario pusillanimitas; ideo non videtur Deo simpliciter et proprie concedenda; nam si velis hanc imperfectionem præscindere, considerando solummodo propensionem faciendi res magno honore dignas, coincidet cum magnificentia, de qua paulo inferius dicam» (1).

sed per metaphoram,

190. Patientiam Dei e converso non semel commendant sacri Libri, ut cum in psalmis prædicatur Deus patiens et nullæ misericordiæ (2), vel patiens et multum misericors (3). Planum tamen est, patientiam non posse proprie Deo convenire, quia, ut docet S. Thomas (4) cum S. Augustino (5), proprium patientiæ munus est mala tolerare, ac bonum rationis conservare contra impetus tristitiæ, quorum utrumque Deo repugnat. Metaphorice vero dicitur Deus patiens, quia injurias non statim ulciscitur, et ad penitentiam expectat, immo et prævenienti auxilio provocat.

sicut etiam patientia,

191. Longanimitas, ex doctrina S. Thomæ, majorem convenientiam videtur habere cum magnanimitate, quam cum patientia; quia sicut magnanimitas dicitur, per quam aliquis habet animum tendendi in aliquid, quod in longinquum distat, et ideo sicut magnanimitas magis respicit spem tendentem in bonum, quam audaciam vel timorem sive tristitiam, quæ respiciunt malum, ita etiam longanimitas. Nihilominus potest etiam convenire longanimitas cum patientia, sicut demonstrat ibidem ipse S. Doctor (6). Verum quidquid de hoc sit, ratum certumque videtur longanimitatem Deo asserendam esse per eandem metaphoram, quam modo explicuimus circa patientiam, a qua in eo differt hæc virtus, quod extendit animum ad aliquid longe distans et post diuturnum tempus observandum (7). Unde etiam in divinis eloquiis Dei prædicatur longanimitas: An Ævilius sapientiæ et longanimitatis

et longanimitas,

- (1) Ruiz de Montoya, loc. cit. sect. 1, num. 9.
- (2) Psalm. 85, vers. 15.
- (3) Psalm. 144, vers. 8. Cfr. Exod. cap. 34, vers. 6; Judith cap. 8, vers. 14.
- (4) 2.^a, 2.^æ quæst. 136, art. 1.
- (5) De patient. cap. 2.
- (6) Vide S. Thom. 2.^a, 2.^æ quæst. 136, art. 5.
- (7) Vide S. Thom. ibid.